

islam kardeşliğinin temelleri

Gürbüz DENİZ

Doç.Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Giriş

Büyük filozof ve ihyacı İmam Gazzali; dünya-daki hayatımızı/varoluşumuzu şu güzel örnekle özetlemektedir. “Dünya hayatı bir yolculuktur. Ömür bir gemi, birlikte yaşayanlar da bu geminin yolcularıdır. Yolculukta yol arkadaşıyla iyi geçinmek ve yol arkadaşlarının hak ve hukukunu gözetmek esastır.”¹ Gazzali’nin dediği gibi dünya seferinde beraber yolculuk yaptığımız arkadaşlarımızın, kardeşlerimizin haklarına riayet edersek, aynı karşılığı onlardan buluruz. Eğer bu hak ve hukuka bütün Müslümanlar uyarsa, Müslümanlar huzur ve güven içerisinde olurlar. Eğer Adem’in bütün çocukları bu hak ve hukuka riayet ederlerse, insanlık arasında katliam, kıtlık ve vahşet vuku bulmaz. Bu çerçevede hakkına/ hukukuna riayet edeceğimiz varlıklar üç temel sınıflama ile şöyledir:

1. Bütün insanlar; bir erkek, bir kadın ve topraktan, yani aynı cinsten, aynı tabiattan yaratılmış olmaları cihetiyle, birbirlerini anlayabilecek nitelikteki kardeşlerdir. Bu genel manadaki kardeşlerimize karşı, onların can, mal, namus, din ve neslini korumak

bütün insanlar ve insanlık adına Müslümanların zorunlu görevidir. Bireysel anlamda bizimle beraber yaşayan ve yaşamak isteyen herkes, kendi bireysel hukukunu yaşama hakkına sahiptir. İslâm tarihi bu hususta önemli miktarda vuku bulmuş örnek olaylara sahiptir. Bu meselenin esası; sevgi ve sempati bağlamında coğrafi ve politik bariyerlerin kaldırılması, insanların renk ve milliyetleri dikkate alınmaksızın, bütün insanların kardeş kabul edilmesidir.²

2. İslâm dinine inananların, hukukî normda olmasa da, ahlakî düzlemde biyolojik kardeşlikten daha fazla değere ve saygıya sahip kardeşlikleri, Kur'an-ı Kerim'de ve Resulu Kerim'in sözlerinde ifade edilmiştir. Eğer biyolojik kardeşlik aynı zamanda dini kardeşliği de içeriyorsa bu durumda, daha özel bir kardeşlik hak ve hukukunun tesisi gerekli ve zorunlu olmaktadır.

Din kardeşliği; inanan insanların Allah'a iman etmeleri dolayısı ile ortaya çıkmış bir kardeşliktir. İman'da esas olan, öncelikle Allah'ın dışındaki ilahları red ve daha sonra da Allah'ın varlığına, birliğine ve onun sıfat ve esmasına inanıp ittibâ etmekle mümkün hale gelmektedir. Tıpkı tevhid gibi; Müslüman öncelikle hem Müslüman kardeşlerine ve hem de diğer insan kardeşlerine karşı kendisini yani kendi nefsinin insan ve mümin kardeşlerine karşı olumsuz niyet ve iddialardan temizledikten sonra onlara karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmelidir. Bir insanın yüzüne karşı iyi, hoş, arkasında ise fitne- fücür işler yapmak kardeşlik değil, ihanettir. Bu makalede bu iki hususa Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin sünnetinden getirilecek delillerle açıklamalarda bulunacağız.

Kur'an-ı Kerim; müminlerin kardeşliğini; onların Allah'a iman etmeleri ve kötü fiillerden öncelikle kendilerini tezkiye etmeleri temelleri üzerine inşa etmiştir. Hucurat suresi 10., Al-i İmran suresi 103. ayetler bu hususta yeterli açıklamaları içermektedirler. Bu itibarla İslam kardeşliği, "Def'i mazarrat, celb-i menâfiden evladır." düsturu üzerine temellendirilmiştir. Yani öncelikle insanlara karşı kötü niyet ve fiillerden kendimizi temizleyeceğiz, daha sonra da elimizden geliyorsa iyilikte bulunacağız.

İslam kardeşliği değer üzerine inşa edilmiş bir kardeşliktir. Değerden azade hiçbir kardeşliği kabul etmez. İnsanlara karşı kötü niyet ve fiillerden temizlenmek, kardeşlik için herhangi harici bir imkana ih-

tiyaç duyulmadan, herkesin rahatlıkla yapabileceği bir husustur.

Arap cahiliyesinde "kabilecilik; kanunsuzluk ve küçük bir azınlığın her halükârda haklı gösterilmesinin adıdır. Hz. Peygamberin din kardeşliğinin kan (kabile) bağından daha üstün olduğunu, böylesi kabileci bir ortamda ilan etmesi son derece büyük öneme sahiptir. Müslümanların kandan ziyade inanç kardeşliği ile birbirlerine bağlı olduğu temeli üzerine bir toplum inşa etmeye girişmek ise bu cahilî toplumda, büyük bir cesaret örneğidir."³

Birinde toptancı ve nicel/sayısal bir durumu korumak/kollamak söz konusu iken diğerinde bireyin erdemliliğini esas alan bir hal söz konusudur. Birinde iyi ile kötü arasında bir ayrıma gidilmeyip her iki şahsa da aynı muamele yapılıyor iken diğerinde yalnızca aynı değerlere sahip çıkanlar aynı safta kabul edilmektedirler. Birinde şahsi değerlerin, kişinin ait olduğu kabilenin asaletinden ayrı olarak düşünülmesi mümkün değil iken, diğerinde yalnızca erdemli işler yapan bireylerin (ehl-i takva) beraberliği kabul görmüştür.

Müslüman öncelikle hem Müslüman kardeşlerine ve hem de diğer insan kardeşlerine karşı kendisini yani kendi nefsinin insan ve mümin kardeşlerine karşı olumsuz niyet ve iddialardan temizledikten sonra onlara karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmelidir.

Cahiliye'nin toplumsal sisteminde, zayıfların, ezilenlerin, soylu ailelerden gelmeyenler ile kölelerin, kuşaktan kuşağa aktarılan şan ve şerefte hiçbir payları bulunmuyordu.

İslam'da ise, Allah'ın her şeyi kuşatan rahmeti ve insanıyeti vurgulanmıştır. Kıyamet gününün "Kahhar Rabbi, aynı zamanda; zengin ile fakir; güçlü ile yoksul olanlar arasında hiçbir ayrım gözetmeyen, Rahman ve Rahim İlahıdır. Bu Rabbin huzurunda; rütbe, soy-sop farklılıkları gözetilmeksizin tüm insanlar eşittir. Dahası O, zayıfları ve ötelenenleri, kibirli (mütekebbir) aristokratlara yeğ tutmaktadır."⁴ Bizdeki meşhur ifadesiyle; "Allah, boynuzsuz keçinin hakkını boynuzlu keçiden alan Adil-i Mutlak'tır." Zayıfın, garibanın, mazlumun kibirliden, mütekebbirden üstün tutulduğu birçok örnek Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır.⁵

3. İslam genel olarak insanlarla, özel olarak ise din kardeşleri ile iyi geçinmeyi esas aldığı gibi Müslümanların diğer varlıklarla da onların Allah'ın bize nimeti ve Allah'ın yaratıkları olmaları dolayısıyla dostça, kardeşçe geçinilmesini, onları hor ve hakir bir şekilde kullanmamamızı bize tavsiye etmektedir. Yunus'un dediği gibi: "Yaratılanı severim Yaratan'dan ötürü." Yine Kitab bize; yiyip-içip israf etmememizi tavsiye ettiği gibi; cemâdâtın bile bir ruha sahip olması dolayısı ile onlarla da iyi geçinmemizi tavsiye etmektedir. Tıpkı, "taş Allah korkusundan yuvarlanır"⁶ ilahi buyruğunda olduğu gibi.

Yüzyıllarca düşman olanlar, Allah'a iman etmelerinin mükafatı olarak Allah onların kalplerini birbirlerine karşı yumuşatıyor ve onları katliam ve zulmün ateş çukurundan kurtarıyor. Bundan daha büyük nimet olmaz

Büyük Müslüman düşünür İbn Tüfeyl, bir müslümanın tabiat karşısındaki tavrının nasıl olması gerektiği hususunda felsefi hikayesi Hayy b. Yakzan adlı eserindeki kahramanını tabiata karşı şu şekilde konumlandırmaktadır. "Hayy, herhangi bir engel nedeniyle güneş ışınlarından mahrum bir bitki gördüğünde, hemen ona koşar, engeli kaldırır, bitkiyi gün ışığına kavuştururdu. Sudan uzak kalmış, ölürcesine susamış bir çiçek gördüğünde, o çiçeği suya kavuşturuncaya kadar durmadan çalışırdı. Vahşi bir hayvanın pençeleri arasında son nefesini almakta olan zavallı bir yavruyu ise vahşiden kurtarıyor, ona yeniden hayat veriyordu. İçine yuvarlanan bir kayanın akışını engellediği bir dere, Hayy'ın gayretleri neticesinde tabii seyrine kavuşurdu."⁷

Mümin Kardeşliğinin Temelleri

1. "Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını bulun. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin."⁸ Ayet-i Celile'de "ihvetun" kelimesinin kullanılması manidardır. Çünkü Arapça dil alimlerine göre, ah () ihve () nesep kardeşliğini ifade için kullanılan sözcüklerdir. Yani "iman kardeşliği" Kur'an'a göre nesep kardeşliği kadar hatta ondan daha önemli bir konumdur.⁹ Çünkü bu ayette; "müminler ancak kardeşlerdir" denilerek gerçek ve hakiki kardeşliğin yalnızca müminlerle çerçevelenmesi büyük önem taşımaktadır.

2. "(Ey iman edenler) Hepiniz Allah'ın ipine sınımsız bağlanın, ayrılığa düşmeyin. Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir zamanlar siz, birbirinize düşmandınız da Allah kalplerinizi birbirine ısındırdı. Böylece O'nun nimeti sayesinde kardeşler haline geldiniz. O zamanlar sanki ateşten bir çukurun kenarında idiniz. Allah sizi buraya düşmekten kurtardı."¹⁰ Bilişildiği üzere bu ayeti kerime Medine'deki, Evs ve Hazreç kabileleri Müslüman olduktan sonra, yüzyıllarca birbirleri arasında devam eden düşmanlıklardan vaz geçmeleri dolayısı ile onların bu hallerini tasvir için nazil olmuştur. Yüzyıllarca düşman olanlar, Allah'a iman etmelerinin mükafatı olarak Allah onların kalplerini birbirlerine karşı yumuşatıyor ve onları katliam ve zulmün ateş çukurundan kurtarıyor. Bundan daha büyük nimet olmaz. Ancak buna rağmen ins ve cinn şeytanları onların aralarını tekrar bozmak için büyük gayret göstermektedirler. Bu gayret bugün de aynı şekilde süregitmektedir.

3. "(Ey müminler) Allah'a kulluk ediniz ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Anne ve babaya, yakın akrabalara, yetimlere yoksullara, yakın komşulara, yakın arkadaşlara yolda kalmışlara ve kölelerinize iyilik yapınız. Şüphesiz Allah böbürlenene ve kendini beğenenleri sevmez."¹¹ İnsan, yakınında olanları, sürekli teşriki mesai içinde bulunduğu insanları küçük gerekçelerle kıskanır. Özellikle, uzakta olana, tanımadığına saygı ve hürmet gösteriyor iken, akrabalarına, yakınındaki Müslüman kardeşine, onun küçük hatalarını, kusurlarını bahane ederek saygı ve sevgisini tezahür ettirmiyor, onlara muhtaç oldukları yardımlarda da bulunmuyor.

Bizi yaratan Rabbimiz, bizi bizden iyi bildiğinden, bizim arıza gösterebileceğimiz hususlarda bizi uyarılmaktadır. O da ailemize, akrabamıza ve Müslüman kardeşimize karşı dikkatli ve saygılı olmamızı bizden istemesidir. Aynı şekilde eşlerin birbirlerine karşı saygı, sevgi ve ihtimamına da çok büyük vurgu yapılmaktadır. Bizler dışarıdaki hanım ve beylere gösterdiğimiz saygı ve sevgiyi eşlerimize gösterirsek, evlerimizin huzur ve sevinç yuvaları olacağını göreceğiz. Bu hususta olumlu neticelere varmak için herkesin kendi nefisini hesaba çekmesi, nefsanîyetini sorgulaması yeterlidir.

4. "İyilik (birr) güzel ahlakıdır. Günah ise içini rahatsız eden, insanların görmesinden hoşlanmadığın şeylerdir."¹² Her yerde açıkça konuşamadığımız inanç ve davranışlardan vazgeçmemiz gerekiyor. Çünkü bu

söz ve davranışlarımızın doğruluğundan biz bile emin değilsek, o söz ve davranışları başkaları için kullanmak ne kadar vicdanî olabilir. Bu durumda hiçbir kardeşimiz hakkında onun hoşlanmayacağı şeyleri yapıp-konuşmamız asla caiz değildir. Hz. Peygamber (S.A.V) "Utanmadıktan sonra, ne istersen yap."¹³ buyurarak utanmanın, hayânın müminler için önemli bir hal olduğunu bize bildirmiştir. Büyük Rus edibi Dostoyevski de buna benzer şu muhteşem ifadeleri kullanmaktadır: "Allah yoksa, her şey caizdir." Allah olduğu için müminler kardeştir ve bu sebeple de Müslüman her istediğini yapamaz.

Arzulara sınır koymak, Allah rızasını kazanma arzusunun gerekçesidir. Yüce Peygamber: "Her dinin bir ahlâkı vardır, İslam'ın ahlâkı ise hayâdır."¹⁴ Bu hadisin başka bir versiyonunda ise, "Hayâ kadınlarda olursa daha da güzeldir." buyrulmaktadır. Müslüman toplum; Allah'tan, müminlerden ve Allah'ın yarattığı diğer şeylerden hayâ ederek, kendi kendisini kandırmayan insanlardan teşekkür eder. Bu itibarla; "Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin oldukları kimselerdir."¹⁵ Hayâ sahibi herkesi kendisi gibi gören, kendisinin rahatsız olduğu fiillerden/amelden başkasının da rahatsız olacağını hisseden kimsedir. Böylesine bir duyarlılığa sahip insanların elleri ve dilleri ile insanları rahatsız etmeleri zaten mümkün değildir. Eğer bir insan yaptığı kötü fiilden dolayı; rahatsızlık ve hayâ duymuyorsa böyle bir insandan elden geldiğince uzak durmak, kendi selametimiz için büyük önem taşımaktadır.

5. "(Müminler) mallarını harcadıklarında saçıp savurmazlar, aynı şekilde kısmazlar da. Bu ikisi arasında orta bir yol tutarlar."¹⁶ İslam kompradorluğu yasakladığı gibi, elini boynuna bağlayanı veya eli cebine gitmeyen insanları ise kınamaktadır. Bu husustaki sınırlar, kişiden kişiye farklılık arzeder.

Şu hususa herkesin dikkat etmesi Allah'ın emridir: İslam gösteriş için yapılan cömertliği kesinlikle reddetmektedir. Böyle bir davranışı şeytanî bir tuzak olarak görmektedir. "İnsanlara karşı gösteriş olsun diye malını infak edenler gibi minnet ve eziyet ederek sadakalarınızı geçersiz kılmayın."¹⁷ Böyle yapmakla sadakanın uhrevî karşılığını bu dünyada almış oluyoruz. Doğrusu müminlerin/Müslümanların, bu türden gösteriş meraklısı insanlardan yardım almaları da asla doğru bir davranış değildir. Veren tekebbür için verdiğinden dolayı, nasıl ki Allah onu zemmet-

mekte, onu kötülemekte, aynı şekilde böyle birinin malını bile bile alarak bu imkanı o insana tanıyan mümin de kötü bir iş yapıyor demektir. İslam'da esas olan; sağ elin verdiği sol elin hissetmemesidir. Ayrıca Kur'an, onurlu fakirlerden bahsederken; "Onlar onurlarından dolayı sizden istemezler, sizde bir onur varsa siz onları yüzlerinden tanırırsınız."¹⁸ buyurmaktadır. Müslüman kardeşliği budur. Bunun aksine olan durumlarda tekebbür gösterene tekebbür göstermek, bir noktada sadaka hükmündedir. Bu sadakayı, kendini bilmez, Allah'ın mülkünü kendi mülkü sanan zavallılara vermeliyiz. Bunu yapmakla zengin Müslüman kardeşlerimizi de Allah'ın azabından kurtarmış oluruz.

Arzulara sınır koymak, Allah rızasını kazanma arzusunun gerekçesidir. Yüce Peygamber: "Her dinin bir ahlâkı vardır, İslam'ın ahlâkı ise hayâdır." Bu hadisin başka bir versiyonunda ise, "Hayâ kadınlarda olursa daha da güzeldir." buyrulmaktadır.

6. "Müminler yalan yere şahitlik yapmazlar. Boş ve anlamsız şeylerle karşılaştıklarında onurlu bir şekilde geçip giderler."¹⁹ "Emanetleri sahiplerine verir, sözlerini tutarlar."²⁰

İslam ahlâkının esası; ifrat ve tefritte bulunmamaktır. İslam, aşırılıkları hiçbir zaman tasvip etmez. Bedenin ihtiyacını temin etmezsek, beden benliğimize isyan eder ve daha fena işlere bizi sürükler. Aynı şekilde metafizik yeteneklerimizi tatmin etmediğimiz zaman da kendi iç dünyamızda kendimizle, tutarsız ve kavgalı hale geliriz. Kendimiz ile kavgalı iken başkasıyla barışık, kardeşçe yaşama imkanımız olamaz. O itibarla büyük Müslüman filozof İbn Sina; İslam ahlakını, "ifrat ile tefrit arasındaki orta noktada bulunmak"²¹ olarak tanımlar. İfrat ve tefrit noktasındaki orta yerde bulunmak ise gerilim yaşamaktır. Bu gerilimden kasıt insanın, yaptığı şeyin farkında olmasıdır.

Kur'an Temelli Kardeşlik İlkeleri

İslam kardeşliği, gerçekliğini ve haklılığını ancak İslamî bir ahlâkla temellendirir. Ahlâkî ilkelerin olmadığı yerde ne kardeşlik, ne dostluk ve ne de insanlık olur. Bu sebeple Yüce Allah Kitâb-ı Kerim'inde biz müminlere kardeşlerimiz için uymamız gereken ahlâkî ilkeleri şu şekilde açıklamaktadır.

1. "Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velileridir, yardımcılarıdır. Onlar birbirlerine iyiliği teşvik edip, kötülükten alıkoyarlar."²² "İnkâr edenler ise birbirlerinin velileri, yardımcılarıdır. Eğer siz (ey müminler) birbirinize arka çıkıp yardımcı olmazsanız, yeryüzünde büyük bir fitne ve fesat çıkacaktır."²³

İman kardeşliğinin üst derecesi müminlerin birbirlerinin velisi olmalarıdır. Birisinin velisi demek, o kimse- nin olmadığı yerde onun her şeyine kefil olmak demektir. Kefil olanın da velisini zora sokacak fiil ve davranışlardan kaçınması esastır. Tıpkı baba ile çocuk arasındaki veli-vekil ilişkisi gibi müminler de birbirlerinin veli ve vekilleridir. Böylesine bir güven ve ahlâkîlik, kopmaz kardeşliklerin zincirlerini oluşturur.

2. "Müminler iyi günde de, kötü günde de iyilik yaparlar, öfkelerine hakim olur ve insanları affederler... Allah iyilik yapanları sever."²⁴ Günümüzde müminlerin öfkelerine hakim olmamaları/olamamaları nedeniyle İslam bir korku ve saldırı dini olarak algılanmaktadır. Halbuki İslam kelimesinin kendisi barış ve huzur demektir.

Modern zamanlarda Batı toplumunda Müslümanlar; bomba atan, kin kusan, intikam ateşiyle yanan insanlar olarak, tasvir edilmektedirler.

Modern zamanlarda Batı toplumunda Müslümanlar; bomba atan, kin kusan, intikam ateşiyle yanan insanlar olarak, tasvir edilmektedirler. Bu propagandaya malzeme taşıyan epey Müslüman da ne yazık ki aramızda yaşamaktadır. Müslümanlar zulme uğramaktan dolayı yaptıklarına mazeret üretseler de, mazeretler sonucu değiştirmiyor. Bu durumun vuku bulmaması için Yüce Allah, Müslümanları hemcinslerine karşı; "onlar ki öfkelenirken, öfkelerini yutarlar" buyurarak müminleri itidalli olmaya teşvik etmektedir. Öfkesini yutmak demek, haklı olduğum halde olur ki öfkemden dolayı aşırılığa kaçabilirim, bir insan kardeşime haksızlık yapabilirim, endişesini bertaraf etmek içindir. Yüce Allah; "Ey müminler! Bir kavme olan düşmanlığınız, sizi o kavme karşı adaletsizliğe sürüklemesin." buyurarak biz Müslümanları itidalli olmaya davet etmektedir.

3. "Müminler Allah'a verdikleri sözü yerine getiren ve anlaşmalarını bozmayanlardır."²⁵ Hz. Peygamber zamanında, Hudeybiye Musâlahası imzalandıktan

hemen sonra, görünürde Müslümanlar aleyhine vuku bulan çok trajik olayların meydana gelmesi ve Peygamberin arkadaşlarının bile nerdeyse Hz. Peygambere karşı söz söyleyecek konuma gelmelerine rağmen Hz. Peygamber yaptığı anlaşmayı bozmamıştır. Müslümanların ahlâkî anlayışları, anlaşmalarına riayet etmelerinin garantisi değilse vay Müslümanın ve Müslümanlığın haline. Nitekim Hudeybiye anlaşması henüz imzalanmış iken ayağında zincirlerle gelen Ebu Cendel, anlaşma gereği Mekkeli müşriklere teslim edilmiştir. O ise bir yolunu bulup Mekke'den kaçmış, ama Hz. Peygamberin yanına Medine'ye de gitmemiştir. O, mümin kardeşlerinin verdikleri sözlerini yere düşürmemek için ve fakat onlardan küsüp darılmadan başka yerleri kendisine mekan edinmiş ve Mekke'den kaçıp onun yanına hicret eden müminlerle beraber Mekkeli müşriklerin korkulu rüyası olmuştur. Nihayet müminlerin her şeye rağmen bu yüce ahlâkî ilkeye uymaları, Mekkeli müşrikleri zor durumda bırakmış ve Mekkeliler heyet göndererek Hudeybiye anlaşmasının geçersiz olmasını Müslümanlardan istemişlerdir.

4. "Müminler gereksiz işlerle uğraşmazlar. Zekatlarını veren ve iffetlerini koruyanlardır. Emanetleri korur ve verdikleri sözleri yerine getirirler. Nihayet hayırda birbirleriyle yarışır."²⁶ Bu ayetler Müminün suresinde geçen ayetlerdir. Yani Allah'ın müminlerden istediği davranış ve huylardır. Eğer bu faziletleri müminler sahip ise orada dostluğun ve kardeşliğin zirvesinin yaşanmaması mümkün değildir.

Ve, "Rahman'ın kulları yeryüzünde vakarla dolaşırlar. Cahiller onlara sataştığında onlara, selâm derler."²⁷ Rahman'ın kullarının alını açıktır. Onlar hiç kimseye kötülük yapmadıkları için kimseden çekinmezler, öyle sıradan sataşmaları ise dikkate bile almazlar.

"Affi huy edin, doğru şeyleri emret, şer ve bela arayanlardan yüz çevir."²⁸ "Ey iman edenler! Kendinizi ve aile halkınızı Cehennem ateşinden koruyun."²⁹ Müminin ailesi tüm müminlerdir. "Kötülüğü en güzel şekilde sav."³⁰ "Eğer Allah, insanların bir kısmının kötülüğünü bir kısmı ile savmasaydı yeryüzü fesada uğrardı."³¹ Eğer yeryüzünde barış ve esenlik oluşacaksa bu, iyi insanların güç ve gayretlerini birleştirmeleri ile olacaktır. Hz. Peygamber Medine'de bile Mekke'de üyesi olduğu Hılfu'l-Fudul cemiyetine üye olmanın özlemine dile getirmiştir. O cemiyet kimsesiz, yolda kalmış olan mazlumların hakkını koruyan

bir cemiyetti. O cemiyette Hz. Peygamber bulunduğu gibi Müslüman olmayan başka erdemli insanlar da bulunuyordu. Yani biz Müslümanlar iyiliğin yeryüzünde hayat bulması için Müslüman olmayan diğer kardeşlerimizle de ortak iş yapabilme imkanına ve meşruyetine sahibiz.

5. "(Ey Nebi) Kullarıma söyle, sözün en güzelini söyleyinler."³² "İnsan dilinin altında gizlidir. Dil insanın derünunun yansımasıdır. Müminler, mümin kardeşlerine karşı olduğu gibi diğer insanlara karşı da sözün güzelini yani kavli-i leyyin, yumuşak sözlerle hitap etmek zorundadırlar. Ta ki muhababımız bize kaba ve hakaret edinceye kadar tavrımız böyle olmalıdır. Bununla beraber müminlerin yine de; af yolunu tutup iyiliği emreteleri Yüce Allah tarafından tavsiye edilmektedir.

Af ve iyilik, yumuşak sözlü olmak, emanete ihanet etmemek, verdiği sözü tutmak insanlar arasında sevgi ve saygının oluşması için temel şartlardır. İnsanlar arasında ve özellikle de müminler arasında sevgi oluştu mu artık toplumsal arızalardan korkmamak gerekir. Ebu Talib el-Mekki şöyle der: "Akrabalık sevgiye muhtaçtır, fakat sevgi akrabalığa muhtaç değildir."³³ Bunun aksine; "Dostluktan ve kardeşlikten saygı kaldırılınca geriye kabalık kalmaktadır."

6. "And olsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok merhametlidir."³⁴

Merhamet etmek; yalnızca acımak demek değildir. Merhamet, başkasının acısına ve dahi sevincine ortak olmaktır. Böyle bir merhamet durumunda, acılar küçülür, sevinçler ise büyür. Allah, merhametlilerin en merhametlisidir. O mazluma sığınak, hakkı yaşayana ise bütün güzellikleri hibe edendir.

Fakire, mazluma merhamet etmek demek o durumdaki kardeşimizin düşkünlüğüne ortak olmak demektir. Zengine merhamet; onun yalnızca insanî yalnızlığını onunla paylaşmak demektir. Fakirin, mazlumun sevgiye, korunmaya ihtiyacı olduğu gibi zengin de sevgiye, korunmaya ihtiyacı var. Böylece gaddarlığın ve zulmün önüne geçilmiş olur. Zengine merhamet, bir beklenti formuna girdiği zaman oradan kardeşlik değil zillet doğar. Mazluma da zengine de merhamet yalnızca insanî sınırlar dâhilinde olmalıdır.

Bu durumu Hz. Peygamberin şu ifadeleri çok yerli yerinde açıklamaktadır. "Zalim olsun mazlum olsun din

kardeşine yardım et. Bir adam: Ya Resulullah! Mazlum olduğunda ona yardım ederim, fakat zalim olduğunda ona nasıl yardım ederim? dedi. Hz. Resul onu zulümden alıkoyarsın, işte bu da ona yardımdır."³⁵ buyurdu. Bir insanı zulümden korumanın en temel yolu onu normal bir insan kabul edip o şekilde ona yaklaşmaktır. Bir çok insana normal insan olarak muamelede bulunulmadığı için bazı insanlar kendilerini küçük tanrı sanmaktadırlar. Yüce Allah ise onları "nefislerini ilah edinenler" olarak tasvir etmektedir.

Hz. Peygamber ve Sahabeden Kardeşlik Örnekleri

Hz. Peygamber (S.A.V) kendisini şöyle tanımlamaktadır. "Ben her Müslüman için kendilerinden olan biriyim. Bir mümin öldüğünde mal bırakırsa o mal onun yakınlarına aittir. Fakat borç veya çoluk çocuk bırakırsa, onların sorumlulukları bana aittir."³⁶ Dün olduğu gibi bugün de biz Müslümanlar, Yüce Dostu

Yani biz Müslümanlar iyiliğin yeryüzünde hayat bulması için Müslüman olmayan diğer kardeşlerimizle de ortak iş yapabilme imkanına ve meşruyetine sahibiz.

örnek alıp, "kimsesizler kimsesi olmak" zorundayız. Ölmüş mümin bir kardeşimizin borçlarını ödememiz, onun yetimlerine kendi çocuklarımız gibi sahip çıkmamız Yüce Nebi'nin yolunda gittiğimiz anlamına gelir. Böyle davranmak başlangıçta zor görünse de, zamanla bu işi yapmanın zevki ve saadeti bir mümin için dünya ve ahiretteki en büyük nimete dönüşmektedir. Merhum Mehmet Âkif Ersoy, kendisinden önce vefat eden bir Müslüman kardeşinin çocuklarını kendi evine getirmiş ve bütün maddî imkânsızlıklarına rağmen o çocukları kendi çocuklarıyla beraber büyütüp yetiştirmiştir. Böyle örnekler bize çok uzak görünmesin. Her gün bu fani dünyadan göçüp giden kardeşlerimizin çocuklarıyla, borçlarıyla, aileleriyle ilgilenmek gündelik işlerimizden olmalıdır. Bu işler Nebiyy-i Ekrem'in mirasına sahip çıkmak, onun yolunda yürümek anlamına gelmektedir.

Bir savaşta esir düşüp köle olarak elden ele dolaştıktan sonra Hz. Peygamberin hizmetinde bulunan Zeyd'in hikayesi, beraber yaşadığımız ve bizim için çalışan insanlara nasıl muamelede bulunmamız hu-

susunda bize muhteşem örneklik edecek tarzdadır. Hz.Zeyd'in babası ve amcaları, Zeyd savaşta esir düştükten sonra onu ararlar ve nihayet onun Hz. Peygamberin yanında olduğu haberini alırlar. Mekke'ye gelip Hz. Peygamberden Zeyd'i kendilerine vermesini isterler. Hz. Peygamber de onlara şöyle der: "Eğer Zeyd sizinle gelmek istiyorsa ona sorun ve cevabı olumlu ise hemen alıp götürebilirsiniz." Bu cevap karşısında çok sevinen Zeyd'in babası ve amcaları Zeyd'e gider ve durumu haber verirler ve onlarla beraber gelmesini isterler. Zeyd ise Hz. Peygambere hiç kimseyi tercih etmeyeceğini söyleyerek onlarla dönmeyi reddeder. Babası ve amcaları bu sevgiye hayret ederler.³⁷ Evet İslam kardeşliği böyle bir şeydir. Çünkü Hz. Peygamber Zeyd'i kendi çocuklarından, ev efradından ayırmamıştır. Onlara nasıl davranmışsa Zeyd'e de öyle davranmıştır. Zeyd bir köle değil, hür bir insan olarak Peygamberin himayesinde bulunmayı hayatının şerefi saymıştır. Ki o nebî, kızı Fatmetü'z-Zehrâ evine geldiğinde onu ayakta karşılayan yüce bir insandır. Çocuklarımıza bu ihtimamı gösterebilsek elbette çocuklarımız bizden kaçmaz ve bize yabancı olmazlar.

Halbuki bütün insanlar Allah'ın irade ve kudreti ile yaratıldıklarından, bir insanı beğenmemek Allah'ın irade ve kudretini beğenmemek manasına gelir.

Ensar ve Muhacir Örneği/Sahabe Kardeşliği

"İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihat edenler ve (Muhacirleri) barındırıp yardım edenler var ya, işte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol rızık vardır. Daha sonra iman edip hicret eden ve sizinle cihad edenlere gelince, işte onlar da sizdendir. Allah'ın kitabınca, kan akrabaları birbirlerine (varis olmaya) daha layıktırlar..."³⁸

Bu âyet-i kerimeler, Mekke'den Medine'ye hicret eden Muhacirün ile Ensâr'ın birbirleriyle kardeşleştirme meselesinin niteliğini anlatmak üzere nazil olmuştur. Hz. Peygamber bu kardeşliğin fiili oluşumu içinde, Ensar'dan birinin Muhâcirlerden bir kişiyi kardeş ilan etmesini bizatihi istemiştir.³⁹

Bu hususta Ensar ön plana çıkmış gibi görünse de asıl öncü olanlar, her şeylerini Allah rızası uğruna Mekke'de bırakıp hicret eden Muhâciründür. Ensar

da çok önemli bir iş yapmakla beraber nihayetinde yine de mallarının yarısına sahip oldukları gibi aile ve akrabalarından da uzaklaşmış değillerdir.

İnsanlık tarihinin hiçbir döneminde biyolojik kardeşliğin dışında bu tarzda bir kardeşliği görememekteyiz. Büyük Müslüman düşünür İbn Haldun da, (1332-1406) en uzun ömürlü birlikteliklerin; din kardeşliği esaslı üzerine tesis edilen kardeşliklerde olduğunu bize eşsiz eseri Mukaddime'de ifade etmektedir.⁴⁰

Ensâr ile Muhâcirün bu amelleriyle birbirlerinin kader ortakları olduklarını da ortaya koymuşlardır. Her şeyi paylaştıkları gibi bundan sonra birbirlerinin acı ve sevinçlerine de ortak olmuşlardır.

2. "Ebu Zerr (r.a) bir gün kızgınlıkla Bilal-i Habeşîye; 'Kara kadının oğlu!' der. Hz. Peygamber'e olay intikal edince Yüce Resûl; 'Ey Eba Zerr! Sende cahiliye kokusu var.' der."⁴¹ Bu durum İslam'ın ırk üstünlüğünü redd edişinin en açık ve en çarpıcı örneğidir. Müslüman kardeşliğine en büyük engellerden birisi de ırkçılıktır. İrkçilik; insan iradesinde olmayan nedenlerle bir insanı yüceltmek veya bir insanı yermektir. Halbuki bütün insanlar Allah'ın irade ve kudreti ile yaratıldıklarından, bir insanı beğenmemek Allah'ın irade ve kudretini beğenmemek manasına gelir. Aynı şekilde irademizde olmadan üstün zekalı veya fiziki güzelliklere sahip olmak ise övünülecek bir şey değil, bu nimetleri bize veren Allah'a hamd etmemizi ve mütevazî olmamızı gerektiren şeylerdir. Halbuki Müslümanlar bile bugün kendi iradî kazanımları olmayan bu türden şeylerle övünmek ve üstünlük taslamakla, bu yeteneklere doğuştan sahip olamayan insanları ve müminleri rencide ettiklerinin farkına varmamaktadırlar.

3. Yermuk savaşında müminlerin şehit oldukları, yaralandıkları, Allah'ın kaderinin bu sefer dünyevi olarak müminlerin lehlerine olmadığı bir gün... Savaş yavaşlamış ve müminlerden biri, Müslüman kardeşlerinden kimler şehit oldu, şehitler arasında kurtulmayı bekleyen bir yaralı var mı, endişesiyle savaş alanında dolaşmaktadır. Tam o sıralar cesetler arasında bir kişi "su" diye inlemektedir. O mümin hemen bir kap bulup o kardeşine götürür, bir de bakar ki yaralı yakın akrabalarından birisi, suyu henüz onun dudaklarına yaklaştırmış iken yakınlarında başka bir su diyen inilti duyarlar ve yaralı akraba suyu ona götürür. O sahâbi bu Müslümana yöneldiğinde birinci de

olduğu gibi başka bir inilti duyulur o Müslüman da diğerini işaret eder ve bu durum beş veya altı defa tekrar eder. O sahabe altıncının yanına gidinceye kadar onun şehit olduğunu görür. Bari şu akrabama gideyim der ve fakat onun da şehit olduğunu görür. Diğerlerine gider ve hepsinin şehit olduğunu farkeder, suyu ile baş başa kalır ve müminlerin bu erdemliliği karşısında hem sevinç ve hem de hüznün göz yaşlarına boğulur.⁴² İsrâ budur!

Hz. Peygamberin Hadislerinde Müslümanın Müslümana Karşı Görevleri

1. Hz. Peygamber şöyle buyuruyor: "Mümin, kendisiyle rahat geçinilen ve hemen kaynaşılacak kimse-dir."⁴³ Çünkü mümin bir insan, karşılaştığı her insanı temiz ve dürüst kabul eder. Ta ki diğerinde yanlış ve kasdî bir şey zuhur edinceye kadar. Güler yüzlü, hesapsız ve insanların küçük hatalarını görmezlikten gelen insanlar, kendileriyle hemen kaynaşacakımız insanlardır. Müslüman fiilleriyle Allah'ın davetinin temsilcisi olduğu için, olduğu gibi görünmek ve emr olduğu gibi dosdoğru olmak zorundadır.
2. "Allah için birbirini seven iki (mümin) kardeşin misali, biri diğerini yıkayan iki el gibidir"⁴⁴ buyuruyor Yüce Nebi. Mümini müminle bu kadar özdeş gören bir ifade muhteşemdir. Yine Yüce Resul bu hususta şöyle buyuruyor. "Her biriniz kardeşinin aynasıdır. Eğer onda bir rahatsızlık görür ise onu gidersin."⁴⁵
3. "(Ey müminler) Birbirinize buğz etmeyin, birbirinize arka çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin, Ey Allah'ın kulları kardeş olun."⁴⁶ "Bir kimse din kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın, onun dönürlüğü üzerine de -izin vermedikçe- dönür göndermesin."⁴⁷ Bu hadiste kardeş olmanın şartları ifade edilmiştir.
4. Hz. Peygamber: "Müslüman bir kimsenin, din kardeşinin gıyabında yaptığı duası makbuldür. O kimsenin başucunda Allah'ın görevli bir meleği bulunur, din kardeşi için hayır dua yaptıkça, o melek de kardeşine dua yapana dua eder ve "âmin", kardeşin için istediğinin bir misli de senin için olsun der"⁴⁸ buyurmaktadır. Bir insan bir insana onun görmediği, işitmediği bir yerde dua ediyorsa/edebiliyorsa o insan kendisine dua ettiği kimseye kötülük yapmayı düşünmez. İşte İslam, Müslümanları böyle terbiye edip olgunlaştırıyor.
5. "Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve ona kötülük yapacak birinin eline de Müslü-

man kardeşini terk etmez. Bir kimse Müslüman kardeşinin ihtiyacını giderirse, Allah da onun ihtiyacını yerine getirir... Her kim bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da kıyamet gününde onun ayıbını örter."⁴⁹ Hz. Peygamberin bu ifadelerine uygun fakat tersten bir ifadelendirilme ile Hz. İsa'nın aşağıda zikrettiğimiz sözleri, Hıristiyanlık'ta da gıybetin ne büyük bir günah olduğunun anlaşılması açısından kayda değerdir.

Müslüman fiilleriyle Allah'ın davetinin temsilcisi olduğu için, olduğu gibi görünmek ve emr olduğu gibi dosdoğru olmak zorundadır.

"Hz. İsa (a.s) Efendimiz bir gün yanındakilere,

- Söyleyin bakalım, bir kardeşiniz uyurken rüzgarın onun elbisesini açtığını görürseniz ne yaparsınız? Diye sordu, onlar da: Üzerini örter kapatırdık, dediler. Hz. İsa (a.s); hayır, aksine onun avretini açardınız, dedi. Onlar: Sübhânallah bunu kim yapar? Dediler. Hz. İsa (a.s) Sizden birisi kardeşi hakkında kötü bir söz duyar, ona biraz da kendisi ekler, onu olduğundan daha da büyüterek etrafa yayar. İşte bu yaptığınız, onun avretini açmaktır, der."⁵⁰

Müslümanın, Müslüman Kardeşine Karşı Kaçınması Gereken Hususlar

1. Sahabeden Vâsile b. el-Eska (r.a)'dan: "Dedim ki: Ey Allah'ın Resûlü! Asabiyet (ırkçılık) nedir? Şöyle cevap verdi: Zulümde soydaşlarına yardım etmen-dir."⁵¹ İnsan olarak yaratılmış olmak, yaratılanlar içerisinde en iyi konumda olmak demektir. Ancak bu en güzel yaratılmış olan varlığın yetenekleri ve uzuvları yerli yerince kullanılmadığı zamanlar büyük günah ve vahşet işler yapmaya dönüşmektedir. Kendi ırkı-mızdan olup da hiçbir değeri dikkate almayan, hiçbir doğru davranışı yapmayana yardım etmek, zulme teşvik etmek ve ona ortak olmak demektir. Müminler hayırda yarışan, şer olan şeylerde ise birbirlerini engelleyen kimselerdir.
2. Hz. Peygamber (a.s) şöyle buyuruyor: "Bir adam bir adama bir söz söyleyorsa, o söz o adamda emanettir. O sözü başka kimseye söylemesin."⁵² Münafığın alamet-i farikası emanete ihanet etmesidir. Emanet, yalnızca maddi olan şeylerle sınırlı değildir. Yanlış bir söz, gereksiz bir lakırdı büyük üzüntü ve nifaklara

sebepler olabilir. Bu sebeple, mümin, eline, diline ve beline her zaman mukayyet olmak zorundadır.

3. Yüce Peygamber: "Kişiye mümin kardeşini küçümsemesi, tahkir etmesi kötülük/günah olarak yeter."⁵³ buyurmaktadır. Çünkü Allah insanları insan tabiatında yaratmakla onların arasında büyük bir ortaklık oluşturmuştur. Onlar mümin olmakla Allah yanında yüksek mevki kazandıkları gibi müminlerle de daha üst seviyede dost olmuşlardır. Bu ortaklığı ve dostluğu dikkate almayan insan kötü insandır. Onun değerini koruma ve yüceltme kaygısı kalmamıştır.

Abese suresinde Hz. Peygamber, Mekke'nin önde gelenlerine İslam'ı tebliğ eder iken o ara oraya gelen ve Hz. Peygamberin kimlerle mülâkî olduğunu da göremeyen âmâ mümin Ümmü Mektum, İslam hakkında Hz. Peygambere bir şeyler sorup öğrenmek ister. Ümmü Mektum'a Hz. Peygamberin soğuk davranması, Yüce Allah tarafından hoş karşılanmamış ve Hz. Peygamber uyarılmıştır. Bir mümine soğuk davranan sevgili peygamberini bile uyaran Yüce Allah, müminleri tahkir eden, onları küçümseyenleri elbette hoş karşılamayacaktır.

"Ya Resûlullah gıybet nedir? diye soruldu.

H. Peygamber: 'Kardeşini hoşlanmadığı bir şey ile anmandır' buyurdu. Ya kardeşimde o söylediğim şey var ise ne dersin? denilince

H. Peygamber: Söylediğin şey eğer onda varsa gıybet etmişindir. Şayet onda olmayan bir şeyi söylemişsen o zaman ona iftira etmiş olursun buyurdu."

4. Kur'an-ı Kerim gıybeti; mümin kardeşimizin etini yemeye benzetmektedir. Gıybet etmekle mümin kardeşimizin kimliğini, kişiliğini ve şahsiyetini öldürmüş oluyoruz. Onunla olan dostluğumuza, kardeşliğimize de ihanet etmiş oluyoruz. Yüce Resûl bu hususta şu kayda değer açıklamayı yapmaktadır: "Ya Resûlullah gıybet nedir? diye soruldu. Hz. Peygamber: 'Kardeşini hoşlanmadığı bir şey ile anmandır' buyurdu. Ya kardeşimde o söylediğim şey var ise ne dersin? denilince Hz. Peygamber: Söylediğin şey eğer onda varsa gıybet etmişindir. Şayet onda olmayan bir şeyi söylemişsen o zaman ona iftira etmiş olursun buyurdu."⁵⁴ Çoğu insan gıybet ile iftirayı birbirine karıştırmaktadır ki Hz. Peygamberin bu açık-

lamaları özellikle önem kazanmış olmaktadır.

5. Mümin, bilmediği, kendisini ilgilendirmeyen şeylerin peşine düşmemelidir. Çünkü göz, kulak ve kalp yani bu uzuvların hepsi ahirette bu eylemlerinden dolayı hesaba çekileceklerdir.⁵⁵ Anlaşılmaktadır ki bir mümin başka mümin bir kardeşinin işine burnunu sokup orada gizlice yapılan, konuşulan şeyleri dinlemeye-görmeye teşebbüs ve heves etmemelidir. Ayrıca Hz. Peygamber de bu hususta şu açıklamada bulunmuştur. "(Ey müminler) Zandan sakının. Zira zan sözün yalan olanıdır. İnsanların özel hallerini araştırmayın, birbirinizin alışverişini kızdırmayın, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeşler olun."⁵⁶ Hz. Peygamberin vasıflarını sıraladığı müminlerle beraber olmak onlarla dost olmak dünyadayken bile Cennette yaşamak gibidir.

Yine Yüce Kitap, her kim olursa olsun; "insanları sözle ve kaş göz işaretleriyle alaya almayı, onları küçümsemeyi"⁵⁷ kesinlikle yasaklamıştır.

6. "Müslüman mümin kardeşlerine karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı ise izzetli ve onurlu olmalıdır."⁵⁸ Yaşadığımız çağ gayr-i İslamî hayat tarzlarının egemen olduğu bir çağdır. Egemenlik güçle ve bilgiyle elde edilmiştir/edilmektedir. Müslümanlar eğer güçlü ve bilgili değiller ise güçlü ve bilgili olanlara karşı aşağılık komplekslerine düşmektedirler. Kendilerini müminlerden değil de gayr-i Müslimlerden göstermek, onlar gibi olduklarını ve onlara benzeme adına Müslümanlara tepeden bakma heveskarlıklarına düşmektedirler. Hatta bazı grup ve cemaatler, gayr-i Müslimlerle yaptıkları işbirliklerini Müslümanlarla yapmıyor, onlara gösterdikleri saygı ve sevgiyi de müminlere göstermiyorlar. Bu durum çok trajik ve ürkütücüdür. Halbuki bu insanlar, İslam'ı ve gayr-i İslamî hayatları iyi bilmiş olsalar yaptıklarının ne kadar yanlış olduğunu belki fark edeceklerdir. Müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı ise izzetli ve onurlu olmayan Müslüman; imanının temin ettiği güvene layık değildir.

7. Hz. Ali (r.a) şöyle buyurmuştur: "Arkadaşların en kötüsü, seni kendisini idare etmeye mecbur eden ve seni özür dilemek zorunda bırakan kimsedir."⁵⁹ İmam Cafer es-Sadık da bu hususta şöyle demektedir: "Kardeşlerin bana en ağır geleni, benim kendisinden çekinerek hareket ettiğim, onun da benden çekindiği kimsedir."⁶⁰ Burada İmam Ali (r.a) dengesiz bir dos-

tun, kardeşin insanı sıkıntıya soktuğunu anlatmaktadır. İmam Cafer Sadık ise resmî, burnundan kıl aldırmayan bir insandan bahsetmektedir. İşte dost ne aptalıklar yapan ne de sürekli resmî rol kesen kimse dir. Saygılı ama samimi insanların dostluğu ve kardeşliği her şeyden üstündür. Bu dengeyi Zınnûn el-Mısırî şöyle ifade ediyor: “Seni günah işlemeyen birisi olarak görmek isteyen kimsenin arkadaşlığında/kardeşliğinde bir hayır yoktur.”⁶¹ Yani mümin ne kasıtlı ne de her şeyi meşru gören biri değildir. Celaleddin Rûmî’nin dediği gibi: “Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.”

Hiz. Peygamber (S.A.V): “Komşusu kendisinin yapacağı fenalıktan kendisini güvende hissetmediği kimse iman etmiş sayılmaz”⁶² buyurmaktadır. Bu ifadeler çok ağır. Komşuyla iyi geçinmek neredeyse iman şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü komşu bir noktada aynı evde yaşayan insanlar gibidir. Her gün gördüğümüz, her an birbirimize ihtiyaç duyduğumuz insanlara güven veremeyen bir insan Allah’ın verdiği güvene nasıl layık olabilir?

İbadetlerde Kardeşlik Hikmeti

1. Namazı her gün beş defa cemaatle beraber kılmak, günde beş defa mümin kardeşimizle bir araya gelmek demek olduğu gibi, aynı zamanda her gün mümin kardeşimizden haberdar olmamız demektir. “Göze yakın olan gönle de yakın olur.” Cemaat, cemaate devamlılık Müslüman kardeşliğinin sıhhati, İslam’a devamlılığı ve Müslüman bireylerin istikrarlı olmaları için önemli bir ilke olarak belirlemektedir.

2. Hac ibadeti, evrensel manada müminlerin Allah rızası için Ümmü'l-Kur’a’da (Şehirlerin Anası) buluşmalarıdır. Bugün Mekke’ye gidip bir gün orada otursak dünyanın her yerinden gelen Müslümanlarla karşılaşırız. Dünyadaki bütün şehirlerden, ülkelerden mümin kardeşlerimizden haberdar olabilme imkanına sahibiz. Bu durum onların dertleriyle dertlenme, sevinçleriyle mutlu olma ve en önemlisi onlarla tanış olma imkanını bize verir. Böylece Müslüman kardeşliğinin evrensel adı olan ümmet bilincinin her gün yenilenmesinin adı hacc olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Zekat, müminler arası muaveneti (yardımlaşmayı) temin ettiği gibi, yeryüzünde ekonomik anlamda hiçbir müminin de mağdur olmaması demektir. Bugün dünyadaki Müslümanlar hakkıyla zekatlarını vermiş olsalar Müslümanların yaşamak zorunda kaldığı bir çok zillet yaşanmamış olur.

4. Oruç müminin dünyada sahip olduğu nimetlerden Allah adına kendisini soyutlamasıdır. Sanki sahip olduğu nimetler yok imiş gibi yaşamaya çalışmasıdır. Bir taraftan oruç Allah için dünyevi nimetlerden vazgeçmek iken diğer taraftan bu nimetlere sahip olmayan mümin kardeşlerimizin hallerini bizatihi yaşayarak tecrübe etmemizdir. Bu sebeple ramazan ayı, fakir-zengin her Müslüman için bereket ve beraberlik ayı olarak yaşanır.

Hiz. Peygamber veda hutbesinde binlerce Müslümana Müslüman kardeşliğinin önemini yeniden vurgulamış ve şöyle hitap etmiştir:

“Müminler sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyniz! Müslüman Müslümanın kardeşidir. Bir Müslümana kardeşinin kanı da, malı da helal olmaz. Fakat Müslüman kardeşin sana malını gönül hoşnutluğu ile vermişse bu caiz ve helaldir.

Namazı her gün beş defa cemaatle beraber kılmak, günde beş defa mümin kardeşimizle bir araya gelmek demek olduğu gibi, aynı zamanda her gün mümin kardeşimizden haberdar olmamız demektir.

Ey insanlar! Rabbiniz birdir; babanız da birdir. Hepiniz Adem’in çocuklarıdır, Adem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; siyahın beyaza, beyazın da siyaha bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır. Allah nezdinde en kıymetli olanınız en muttakî olanınızdır.”

Ve Hiz. İbrahim (as)’ın duasıyla:

“Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. İman edenlere karşı kalbimizde hiçbir kin bırakma! Ey Rabbimiz, şüphesiz Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.”⁶³ “Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla.”⁶⁴ ■

dipnotlar

¹ Ebu Hamid el-Gazzali, el-Erbaîn fi -Usulî'd-Din (Dinde Kırk Esas, çev. Abdulhalık Duran) İstanbul, 2004, s. 117.

² Ulfat Aziz -us- SAMAD; A Comparative Study of Christianity and Islam, Delhî, 2006, pp. 171, 173.

³ Toshihiko Izutsu, Kur'an'da Dinî ve Ahlâkî Kavramlar, (çev. Selahattin Ayaz), İstanbul, 2010, s. 116-117.

- ⁴ İzutsu, Age., s. 127.
- ⁵ Bkz. Kur'an-ı Kerim; Haşr 59/7; Maun 107/1-7; Feer 89/17-20; Abese 80/1-10; Beled 90/12-17.
- ⁶ Kur'an-ı Kerim, Bakara 2/74.
- ⁷ İbn Tüfeyl; Hayy b. Yakzan thk. Albert Nasrî Nadir, Beyrut, Dâru'l-Meşrik, trs. S.78.
- ⁸ Kur'an-ı Kerim, Hucurât, 49/10.
- ⁹ Bkz. Fahreddin Razi, Mefatihü'l-Gayb, (Tefsiri Kebir, çev: Cafer Sadık Doğru ve Arkadaşları) İstanbul, 2002, c. 20, s.222. İhve kelimesi, ayrıca İslam öncesi cahiliye toplumunda, bir grup veya kişinin yabancı olduğu bir topluma girdiğinde ödediği bedele de verilen bir isim olarak kullanılmaktadır. Böylece o kimse veya grup kendilerini orada emniyette hissetmiş olacaktırlar. Bkz. The Encyclopaedia of Islam, vd: IV, 1978 Leiden P.1133. İslam ise bu kardeşliğin güvenin müminler arasında temini için yalnızca Allah'a iman etmeyi yeterli görmüştür.
- ¹⁰ Kur'an-ı Kerim 3/103.
- ¹¹ Kur'an-ı Kerim, Nisa 4/36; İsrâ 17/26.
- ¹² Rudanî H.Nu: 7857, c. 3, s. 132.
- ¹³ Rudanî, A.g.e., c.3, s. 132.
- ¹⁴ Rudanî, A.g.e., c. 3, s. 133.
- ¹⁵ Buhârî, İman, 4-5.
- ¹⁶ Kur'an-ı Kerim 25/67.
- ¹⁷ Kur'an-ı Kerim 2/264.
- ¹⁸ Kur'an-ı Kerim 2/273.
- ¹⁹ Kur'an-ı Kerim, Furkan 25/72.
- ²⁰ Kur'an-ı Kerim, Meariç 70/32.
- ²¹ İbn Sina, Risale fîl-Ahlâk (Mecmuatûr-Resâil fî'l- Mantık ve Gayrihi li İbn Sina içinde) Ayasofya, Nu:4829, varak,120b.
- ²² Kur'an, Tevbe 9/71.
- ²³ Kur'an, Enfal 8/73.
- ²⁴ Kur'an, Al-i İmran 3/134.
- ²⁵ Kur'an, Ra'd, 13/22.
- ²⁶ Kur'an, Müminun 23/3-5, 61.
- ²⁷ Kur'an, Furkan, 25/6.
- ²⁸ Kur'an, Araf 7/199.
- ²⁹ Kur'an, Tahrîm 66/6.
- ³⁰ Kur'an, Fussilat 41/24.
- ³¹ Kur'an, Bakara 2/251.
- ³² Kur'an, İsrâ 7/53.
- ³³ Ebû Talib el-Mekkî, Kûtu'l-Kulub (Kalplerin Azığı, çev: Dilaver Selvi) İstanbul, 2009, c. 4, s. 327.
- ³⁴ Kur'an, Tevbe 9/128.
- ³⁵ Buhârî, İkraḥ 7; mezalim 4.
- ³⁶ Müslim, Cum'a, 43.
- ³⁷ M.İbrahim El-Goushi, Equality And Brotherhood in Islam, Mecelletü'l Ezher, Kahire, 1976, vol: 2, pp.11, 12.
- ³⁸ Kur'an, Enfal, 8/74-75.
- ³⁹ İbn Hişâm, es-Siyretün-Nebeviyye, Beyrut, tz., s. 150-152.
- ⁴⁰ İbn Haldun, Mukaddime, haz.Süleyman Uludağ, c.1, İstanbul 2004, s.282,379 vd.
- ⁴¹ Buhari, İman, 22.
- ⁴² Bkz. M.Âkif Ersoy, Safahat, Vahdet Şiiri.
- ⁴³ Ahmet, Müsned, V, 335.
- ⁴⁴ Zebidi, İthaf, VII, 13-14.
- ⁴⁵ Rudanî, Camiu'l-Fevaid, c. 3, s. 127.
- ⁴⁶ Buhari, Edeb, 62; Müslim, Bir, 25.
- ⁴⁷ Müslim, Buyu 8.
- ⁴⁸ Müslim, Zikr, 86-88; Ebu Davud, Vitr, 29; Ahmet, Müsned, V, 195.
- ⁴⁹ Buhârî, Mezalim, 3, Müslim, Birr 58, 72.
- ⁵⁰ Ebu Talib el-Mekkî, Kutu'l-Kulup, c. 4, s. 344.
- ⁵¹ Rudanî, Cem'ul-Fevaid, (çev: Naim Erdoğan) İstanbul, 2007, c. 3, s. 125.
- ⁵² Rudanî, Age., c. 3, s. 130.
- ⁵³ Müslim, Birr 32.
- ⁵⁴ Ebu Dâvud, Edeb, 35.
- ⁵⁵ Kur'an, İsrâ/36.
- ⁵⁶ Buhârî, Edeb 58, Nikah, 146.
- ⁵⁷ Kur'an, Hümez /1.
- ⁵⁸ Kur'an, Maide 54, Fetih.
- ⁵⁹ Ebu Talib, Kûtu'l-Kulup, c. 4, s. 256.
- ⁶⁰ Ebu Talib, Age., c. 4, s. 374.
- ⁶¹ Ebu Talib, Age., c. 4, s. 259.
- ⁶² Buhârî, Edeb, 29; Müslim, İman 73.
- ⁶³ Haşr, 59/10.
- ⁶⁴ İbrahim, 14/41.